

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 68.

Tisdagen den 9 maj.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 242, angående tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar.

Nämnda proposition bordlades på begäran.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har dess ledamot herr Lithander till mig riktat följande spörsmål:

Har herr statsrådet för avsikt att genom lämpliga åtgärder redan till innevarande sommar söka främja en sådan ökning av den inhemska linodlingen, att densamma skulle kunna i avsevärd grad tillgodose landets behov av denna råvara?

I motiveringen har interpellanten — under framhållande av linneindustriens svårigheter att under rådande förhållanden täcka sitt råvarubehov genom import — velat göra gällande, att inom vårt land skulle finnas mycket stora förutsättningar för en linodling, som icke blott kvantitativt fyllde landets behov utan även lämnade en vara, som kvalitativt vore överlägsen den importerade, och har han tillika hänvisat på att fordom linodling i rätt stor skala bedrivits i Sverige.

Då frågan om en framgångsrik inhemsk linodling uppenbarligen i högsta grad beror på huruvida och i vilken mån de sålunda angivna förutsättningarna verkligen numera förefinnas, har jag låtit undersöka denna sak och därvid från sakkunnigt håll erhållit följande redogörelse.

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

Klagan över linodlingens och linberedningens tillbakagång och förfall i Sverige är gammal och väl grundad. Från att lin i äldre tider odlades i vårt land i sådan utsträckning, att det utgjorde en viktig exportvara, hade linodlingen redan vid den officiella jordbruksstatistikens tillkomst nedgått, så att den endast i få orter lämnade något överskott över det egna, av bomullsinförseln strakt inskränkta behovet, och sedan har tillbakagången ytterligare fortgått så, som följande från den officiella statistiken hämtade siffror visa:

Arealen linåker utgjorde år 1870 16,543 hektar men hade redan år 1900 nedgått till 3,926 hektar och utgjorde år 1913 blott 1,397 hektar. Av rikets hela åker motsvarade linåker nämnda år resp. 0,65, 0,11 och 0,04 procent. Hela skörden av lintåga utgjorde under samma år resp. 41,947, 14,344 och 1,980 deciton. Skördemängden per hektar av lintåga var år 1900 väsentligt högre än år 1870 nämligen 3,70 deciton mot 2,50, men år 1913 hade denna siffra åter sjunkit och var endast 1,42 deciton. Att totalskörden år 1913 blev så ytterst obetydlig berodde sålunda icke blott på minskad areal utan i fullt lika hög grad på att skörderesultatet blev så dåligt. Samma utvecklingsgång visar skörden av linfrö nämligen inalles resp. 48,220, 14,450, och 700 deciton, motsvarande per hektar 2,90, 3,65 och allenast 0,50 deciton.

Tid efter annan hava särskilda åtgärder vidtagits för att återuppliva linhanteringen eller utredningar utförts rörande möjligheten och medlen att göra denna odling lönande och höja intresset för densamma. Så på det andra årtiondet av förra seklet, då åtskilliga åtgärder vidtogos av den nyinrättade lantbruksakademien och vissa hushållningssällskap. År 1850 anställdes en särskild statens undervisare i linhantering, men då han blev föga anlitad, fick han år 1863 övergå till annat verksamhetsområde. Sedermera har intresset för denna sak hos dem, som haft ledningen av lantbrukets utveckling sig anförtrodd, upprepade gånger visat sig genom utsändandet av personer till utlandet för att studera linhanteringen, vilka studier dock ej lämnat annat synbart resultat än reseberättelser och handledningar i ämnet, av vilka de senaste äro den av doktor E. O. Arenander utgivna linodlingsboken, tryckt i Stockholm 1910 och en av ingenjör E. O. Henning år 1909 ingiven mycket utförlig berättelse över en med hjälp av det Byzantinska stipendiet företagen resa för studium av linberedning, vilken otryckta berättelse finnes i lantbruksakademiens bibliotek. Premiering av lin har ännu vid slutet av förra århundradet ägt rum åtminstone hos ett hushållningssällskap (Kopparbergs läns). År 1903 föranstaltade Gävleborgs läns hushållningssällskap en utredning om möjligheten av linhanterings återupplivande, av vilken framgick, att det framför allt torde vara lantbefolkningens obenägenhet för den arbetssamma skörden och beredningen av linet, som är orsaken till hanterings återgång, varför det föreslogs, att artningen upprätta fasta linberedningsanstalter, vilka kunde mottaga det skördade rålinet och utföra såväl rötning som den övriga beredningen, eller ock anskaffa bråknings- och skåkningsmaskiner, som kunde föras kring i orterna för att användas vid det hemrötta linets bered-

ning, varigenom de dryga transporterna av det oberedda linet skulle inbesparas. Då emellertid föga utsikt syntes förefinnas, att linhanteringen skulle kunna återupplivas ens i de trakter, där den tidigare haft en stor betydelse i folkets hushållning, fick frågan förfalla. Om det nämnda förslagets ringa framtidsutsikter vittnar också, att ett i Forsa i Hälsinglands gamla linodlingsbygd anlagt linspinneri icke genom inköp av den oberedda linstjälken lyckats uppliva den kringboende befolkningens håg för linodling.

Scar å interpellation.
(Forts.)

Då lantbruksakademien några år senare åter upptog saken till behandling, blev utgången lika litet uppmuntrande. På förfrågan hos hushållningssällskapen i de län, där linodling ännu förekom i någon avsevärd utsträckning, erhöles i allmänhet avböjande svar, och då centralanstalten för jordbruksförsök sedan sökte anordna jämförande odlingsförsök för att utröna olika gödslings inverkan på linet, var det mycket svårt att finna försöksvärdar, och försöken kunde därför ej fortsättas.

Ett par år senare, 1911, gjorde lantbruksakademien ett nytt försök. Genom exportföreningen kom akademien i förbindelse med en engelsk firma, vilken var villig att anlägga linberedningsanstalter i Sverige och beredd att uppgöra med odlare om inköp av deras linskördar i oberett tillstånd. För att utröna förslagets genomförbarhet skulle försök göras, varvid firman anskaffade och tillhandahöll ryskt frö samt sedan övertog det oberedda linet till ett pris motsvarande värdet av en veteskörd. Det var även nu svårt att erhålla försöksvärdar, och sedan det skördade, orötta linet utsänts till England, meddelades därifrån, att dess beskaffenhet varit så dålig i jämförelse med den varas, som erhöles från Irland, att det varit nästan oanvändbart, och firman uppgav sina planer på inköp av svenskt lin.

Dessa nedslående erfarenheter äro emellertid ej inskränkta till vårt land. I den mån odlingen gått framåt och behovet av spannmål ökats, priset på bomull sjunkit och arbetsprisen stigit har linodlingen och intresset för densamma gått tillbaka i de flesta europeiska länder. Utredningar och förslag om medel för linhanteringens höjande hava därför framkommit i England och Tyskland, och endast i Ryssland, där linodlingen i avseende på varans kvalitet står lågt men till följd av arbetsprisens låga nivå dock anses lönande, samt i Belgien, Holland och Norra Frankrike, där åter synnerligen gynnsamma naturförhållanden och en högt uppdriven skicklighet i linets beredning medföra en synnerligen fin kvalitet hos linet, har linodling fortgått i någorlunda oförminskad utsträckning.

Då nu den av kriget föranledda bristen på spånadsämnen åter väckt frågan om den inhemska linhanterings höjande till liv, bör tillses, i vilken mån förutsättningarna för dennas räntabilitet här förefinnas. Dessa förutsättningar äro:

a) *Gynnsamma naturförhållanden*, som möjliggöra erhållandet av ett *fint* och därigenom värdefullt lin, ty endast en vara av hög kvalitet kan göra linodlingen ekonomiskt möjlig i tävlan med sädes- och foderodling. I avseende på för linodling gynnsamt klimat:

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

svalt och fuktigt samt under växttiden frostsäkert väder, står vårt land långt efter de främsta linodlande länderna i västra Europas kusttrakter och på grund härav torde icke mer än medelmåttig skörd — kortlin — av medelmåttig kvalitet kunna påräknas ens i de för odlingen gynnsammaste trakterna Norrlands kustland och Götalands höglänta områden. Även i avseende på bärgningsvädret, som bör gynna en god torkning av linstjälken, är vårt lands klimat mindre lämpligt.

En till såväl mängd som beskaffenhet tillfredsställande skörd kan erhållas endast på lättare, fruktbar men kalk- och mullfattig jord, således ej på torr sand, ej på myrjord, mangel eller styv lera. Lämplig jord torde emellertid finnas i tillräcklig mängd i de nämnda landsdelarna, även om jordens kulturstillstånd ej är sådant, att större skördar kunna påräknas. Lin fordrar nämligen jord »i gammal kraft» för att lämna större skörd, och avkastningen kan ej höjas genom vare sig kreatursgödsel eller (på fast jord) genom konstgödsel, emedan de kvävehaltiga gödselmedlen försämra linets beskaffenhet och kvävefria konstgödselmedel väl kunna förbättra kvaliteten men icke skördemängden.

b) *Riklig tillgång på övad och billig arbetskraft.* Linodlingen kräver nämligen såväl för rensning som skörd mycket och noggrant arbete och i minst lika hög grad gäller detta rötningen och den övriga beredningen. I detta avseende äro förhållandena icke gynnsamma i Sverige och föreståndaren för linspinneriet i Forsa säger uttryckligen i en inlaga till Gävleborgs läns hushållningssällskap att saknaden av gammal skicklighet i linberedning gör, att man icke får räkna på linnevaror i finhet och värde jämförliga med de belgiska eller irländska.

c) *Tillgång till frö av god beskaffenhet.* En allmän erfarenhet såväl i Sverige som i andra länder har lärt att ombyte av utsäde ofta måste ske om ej linet skall försämras så till skördemängd som beskaffenhet, och även i de förnämsta linodlande länderna, Belgien, Holland, Frankrike och Irland, hämtas det nya fröet från Ryssland och tages egen fröskörd till utsäde helst blott ett år efter fröinförseln. Så länge man ej lyckats finna medel att bevara linets goda egenskaper under fortsatt odling, bleve man således hänvisad till Ryssland för erhållande av en stor del av utsädet, och däri ligger en kanske oöverbinnerlig svårighet att anskaffa utsäde till en ökad odling redan under innevarande år.

d) Även om förut angivna förutsättningar för odlingen och beredningen av lin äro tillfredsställande, beror dock möjligheten av linhanteringens återupplivande och fortvaro av dess *räntabilitet*. För en beräkning av denna saknas pålitliga grunder. De beräkningar, som offentliggjorts och som skola visa, att linodling är mer lönande än de flesta andra grenar av åkerbruk, om den blott skötes rätt, äro i hög grad optimistiskt färgade, och de pålitliga uppgifter, som offentliggjorts i utlandet, äro naturligtvis icke fullt tillämpliga i vårt land med i åtskilliga avseenden avvikande förhållanden.

Därför må här blott några antydningar i detta avseende lämnas. Svar å interpellation.

(Forts.)

Skördemängden kan, om odlingen skötes väl, beräknas något högre än den svenska jordbruksstatistiken angiver från den nu i förfall varande odlingen, men kan knappt räknas så högt, som statistiken angiver för de förnämsta linodlande länderna, dels emedan linet alltid torde bliva betydligt kortare här än i dessa sydligare belägna länder med jämnare och fuktigare klimat och dels på grund av jordens mindre goda kulturtillstånd.

För Tyskland uppgives medelskörden till 410, för Irland till 490 och för Belgien till 510 kg. beredd tåga per hektar, varvid de även i dessa trakter ej sällsynta missväxterna på linet torde vara medräknade. För Sverige torde 400 kg. eller 4 deciton per hektar vara en rätt hög medelsiffra om odlingen bedrives på rationellt sätt och på lämpligaste mark. Den kvalitet av lin, som hos oss kan påräknas, torde kunna beräknas till ett normalt pris av 75 öre per kg., och det beredda linets värde per hektar således ej kunna anslås till högre än 300 kronor. För att få veta vad odlaren erhåller för linet, bör härifrån avdragas beredningskostnaden, som efter svensk erfarenhet beräknas till inemot 40 öre per kg. men vid fabriksmässig drift anses kunna sänkas till det halva. Efter en antagen kostnad av 30 öre per kg. tåga, bör således för beredning av 400 kg. avdragas 120 kronor, då således odlarens inkomst blir 180 kronor per hektar. Härtill kommer värdet av det skördade fröet. Om möjligast fin tåga skall erhållas, bör sköredn ske, innan fröet mognat, och fröskördens värde räknas därför, där linodlingen står högt, till en obetydlighet. Hos oss, där ej finaste kvalitet av spånadslin kan uppnås, torde väl skörden kunna ske något senare, men fröskörden torde ej kunna räknas till mer än 300 kg. per hektar, motsvarande omkring 60 kronors värde, vadan odlarens hela inkomst skulle kunna beräknas till 240 kronor per hektar.

Då odlingskostnaderna — till följd av högre utsädeskostnad. kostnad för rensning, högre skörde- och bärgningskostnad — ställa sig avsevärt högre än för säd — i Frankrike räknar man denna *skillnad* till 250 frcs = 175 kronor per hektar — så synes knappt linodlingen efter här använda beräkningsgrunder kunna tävla med sädesodling, och i alla händelser torde icke kunna antagas, att linodlingen skall bereda odlaren någon så stor fördel framför sädesodlingen, som i en del svenska skrifter antagits.

Denna redogörelse synes mig utvisa, att just icke några hoppgivande utsikter finnas för att inom vårt land, lika litet som i de flesta andra europeiska länder, kunna återuppväcka en livskraftig linodling.

De anförda omständigheterna synas skola göra densamma under *normala* förhållanden, då exempelvis bomullstillförseln är obehindrad, så pass vanskelig, för att icke rent av säga ekonomiskt ofördel-

Svar å interpellation.
(Forts.)

aktig, att den icke torde kunna ånyo bliva en för vårt jordbruk naturlig odling.

De nu tillfälligtvis rådande förhållandena skulle möjligen kunna innebära gynnsammare förutsättningar för densamma. Men för en sålunda tillfälligt ökad odling möter den förut omnämnda svårigheten att anskaffa frö, vartill i varje fall kommer allmänhetens ovana vid linodling och linberedning.

När kunskapen i dessa stycken numera nästan fullständigt försvunnit, går det icke att i ett slag åter sprida densamma, och det är därför mycket sannolikt, att resultatet skulle åtminstone under de första åren bli otillfredsställande, även om de goda konjunkturerna kunde antagas fortvara ännu några år.

Många äro de, som liksom interpellanten intressera sig för denna fråga, och även jag har, sedan den nuvarande krisen inträdde, redan förut haft mina tankar riktade på densamma, men jag har ej då liksom ej heller på grund av den utredning, som nu med anledning av interpellationen blivit av sakkunnige verkställd, funnit tillräckliga och bärande skäl föreligga för att kunna hos Kungl. Maj:t förorda, att från statens sida särskilda åtgärder vidtagas i det av interpellanten antydda syftet.

Vidare anförde

Herr Lithander: Herr talman! Jag anhåller att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få uttala mitt tack för det svar, han lämnat på min interpellation. Det skulle emellertid ha glätt mig mycket, om hans ord hade låtit litet mera hoppfulla i fråga om vad vi på linodlingens område skulle kunna åstadkomma. Detta är ju icke enbart en fråga om huruvida linodlingen är en mera lönande näringsgren än mången annan inom jordbruket. Utan det är en fråga, som rör, huruvida vi skola försöka att på detta område — det enda för övrigt, som berör textilindustrin — skapa oss ett oberoende. Vi skulle vilja försöka på allvar möta och övervinna de svårigheter, som därvidlag äro att övervinna. Jag förstår mycket väl de farhågor, som herr statsrådet gett uttryck åt. Ty därest icke svårigheter hade förefunnits, så hade denna fråga varit löst för länge sedan. Men detta synes mig i stället böra mana oss att än mera söka gripa oss an med denna sak. Vi få icke glömma, att, såsom för övrigt också herr statsrådet framhöll, linodlingen i äldre tider icke endast fyllt landets eget behov utan även frambragt lin till export. Det är ett faktum, att Sverige sedan gammalt varit ett linodlarland, och jag vet, att personer, som äro hemma på området, ha förklarat, att vissa delar av vårt land, särskilt åt Smålandshället, äro ideala trakter för linodling. Det framhölls, att tid efter annan åtgärder vidtagits, som misslyckats. Det är sant, men läget är dock litet annorlunda nu än förut.

Det är särskilt två saker som jag ber att få påpeka. Linodlingen gick tillbaka, därför att på grund av de ökade arbets-

lönerna linet icke längre kunde rötas. Nu har till och med på det ställe, där den naturliga rötningen försiggår bäst, nämligen nere vid Lysefloden i Belgien, maskinrötningsanstalter uppförts, som tävla med den bästa naturliga rötningen. Vi hava samma förutsättningar, som man har där nere, att på maskinell väg kunna röta linet. Detta har förut icke kunnat åstadkommas, därför att linspinnarna här i landet ställt sig tveksamma inför denna sak och icke velat stödja densamma. Dagen före interpellationens framställande sammanträffade jag med samtliga Sveriges linspinnare, däribland även den, som är representant för Forsa och som förut uttryckt tveksamhet beträffande denna sak. Nu äro linspinnarne villiga att gå med här, och de beslöto på möte för kort tid sedan att på egen bekostnad sända ut en av våra bästa fackmän till Tyskland och Österrike för att för deras räkning taga reda på vilka maskiner som stå till buds, vilka förbättringar som äro gjorda. De hava fattat beslut om att för sin del stödja saken genom upprättande av en rötningsanstalt i Västergötland. Från andra orter i landet ha brev kommit in, som äro otvetydiga bevis för, att intresse för linodling förefinnes.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre, ehuru väl det skulle vara intressant att få gå till botten av denna fråga. Jag vill dock, även om regeringen i detta fall icke vill gå före med något initiativ och kanske icke tror på saken, uttrycka den säkra förvisningen, att om från olika håll inom vårt land enighet vinnes om att söka bringa denna sak framåt, hos regeringen i alla fall skall finnas allt det stöd för denna sak, som det är regeringen möjligt att lämna.

Jag vill även påpeka en annan sak, nämligen att det är en textilvara, som är av synnerligen stor betydelse för vår arméutrustning. Den ingår där till en synnerligen viktig del, och det vore ju även ur denna synpunkt önskvärt, att vi på det område sökte skaffa oss oberoende.

Jag ber emellertid att få tacka herr statsrådet för det välvilliga svar, han i allt fall givit på min fråga.

Herr Ericsson i Vallsta: Herr talman! Jag är tacksam mot interpellanten, för att han bragt frågan på tal, men jag är ej övertygad om, att regeringen kan göra något just nu till hjälp för linodlingen. Men jag vill säga, att jag tror, att erfarenheterna från Hälsingland gå ut på, att, om arbetskostnaden kan nedbringas till rimliga proportioner, så är linodlingen den, som lämnar största behållningen. Att den nedgått, beror på, att arbetskostnaderna under en lång följd av år varit för höga, så att den ej kunnat vara lönande. Jag skulle vilja uttala det önskemålet, att våra uppfinnare, som arbeta på olika områden och konstruera maskiner för olika ändamål, sökte att finna på någon maskin dels för att taga upp linet från marken och dels för att i fortsättningen bereda det före rötningen. Sedan

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

kunde det gå till fabriker. Om regeringen kunde göra något för att på något sätt uppmuntra den saken, tror jag, att det skulle vara en god gärning, och då tror jag, att intresset för linodlingen i Hälsingland snart skulle vakna till nytt liv. Som det nu är, då allt skall gå med handkraft, tror jag ej, att det egentligen går, att driva upp linodlingen, därför att det blir alltför dyrt.

§ 4.

Upplästes en till kammaren inkommen, så lydande skrivelse:

Till

Riksdagens andra kammare.

I anledning av innehållet i 26 § riksdagsordningen får rådhusrätten härmed överlämna transumt av sitt den 3 innevarande maj meddelade utslag i mål angående riksdagsmannen redaktören Karl Set Konstantin Höglund m. fl. Stockholms rådhusrätts sjunde avdelning den 5 maj 1916.

På rådhusrättens vägnar:

B. Meyer.

Det i skrivelsen återopade protokollsutdraget, som jämväl upplästes, var av följande lydelse:

N:o 70.

7:de avd.

Transumt av protokollet, hållet hos Stockholms rådhusrätt den 3 maj 1916.

Vid upprop av det från den 26 nästlidne april till denna dag uppskjutna rannsakningsmålet angående häktade redaktörerna Abraham Karl Erik Hedén, Lars Ivan Oljelund och Karl Set Konstantin Höglund, blevo i närvaro av stadsfiskalen Nils Ohlsson Valentin i egenskap av allmän åklagare de tilltalade för rätten inställda.

Utslag:

Av handlingarna i målet har rådhusrätten inhämtat:

---

alltså prövar rådhusrätten rättvist på det sätt bifalla åklagarens i målet förda talan att de tilltalade dömas jämlikt 8 kap. 8 § strafflagen, jämförd med 3 § och 6 § 3 mom. samma lag för försök att förleda till landsförräderi att hållas till straffarbete, Höglund tre år, Oljelund ett år sex månader och Hedén ett år,

varjämte Höglund, Hedén och Oljelund jämlikt 30 § i sagda kapi-

tel dömas förlustiga medborgerligt förtroende, intill dess ett år förflutit från det de efter utståndet straff blivit frigivna.

Är och dag, som ovan.

På rådhusrättens vägnar:

B. Meyer.

Härefter yttrade

Herr talmannen: Den nu föredragna domen medför enligt 26 § riksdagsordningen obehörighet för herr Höglund till riksdagsmannaskapets utövning. Jämlikt 32 och 28 §§ riksdagsordningen tillkommerr det i sådant fall kammaren att pröva frågan och om ledigheten hos Konungen göra anmälan. Jag har därför låtit uppsätta följande förslag till den skrivelse, som för sådant ändamål bör avlätas.

Sedan berörda skrivelseförslag blivit uppläst, begärdes ordet av

Herr Branting, som anförde: Herr talman, mina herrar! Den hemställan, som herr talmannen förklarat sig ämna göra till kammaren med anledning av de nu upplästa handlingarna, är i alla händelser, även om det skulle befinnas vid närmare prövning, att grundlagens bud skulle tvinga kammaren att bifalla densamma, utav så pass omtvistlig beskaffenhet med avseende å nödvändigheten av, att den går uti fullbordan redan på detta stadium av processen mot de anklagade, att det förefaller mig, att man bör låta själva situationen tala uti ett fall som detta, så att icke möjligen det förhållandet kan komma att inträda, att kammaren genom ett förhastande nu kommer att förklara en sin medlem obehörig, om vilken sedan måhända en överrätt förklarar, att anledning till sådan obehörighet icke föreligger.

Jag skall ingalunda ge mig in på frågans juridiska detaljer. Jag tror icke, att ögonblicket nu är lämpligt för detta. Men redan av den offentliga diskussion, som har förts om detta fall uti pressen, och av de enskilda meningsutbyten, som ha kunnat höras därom, torde så mycket framgå, att saken verkligen *icke* är klar uti detta skede. Och när så är, så synes det mig, att kammaren bör följa den gamla goda regeln att i tvivelaktiga fall hellre fria än fälla. Kammaren bör så mycket hellre kunna gå på den linjen nu, som, säga vad man vill, denna dom har inom vidsträckt kretsar av vårt folk stött mot det rättsmedvetande, som hos dem finnes. Jag tror, herr talman, att jag icke genom att uttala detta uti detta sammanhang går för mycket in på de bestämmelser, som § 90 i regeringsformen innehåller, och att således ett så beskaffat uttalande som ett konstaterande av tillvaron av ett helt olika rättsmedvetande mot det, som lett

denna underrätt i dess utslag, att ett sådant uttalande bör och *måste* göras i en stund som denna.

Det yrkande, till vilket jag kommer, blir under dessa förhållanden och på dessa premisser icke ett avslag på herr talmannens hemställan men en hemställan till kammaren, att den hemställan, som talmannen gör, för närvarande icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd. Jag tror, att det icke är gagnande, att denna sak blir föremål för längre utläggningar, men, efter vad jag förvissat mig om, har herr talmannen själv övervunnit sina betänkligheter mot att framställa proposition på ett yrkande av den lydelse, som jag här tillåtit mig att göra. Jag tror då, att kammaren skulle handla framsynt och riktigt, om den följde en sådan maning och således läte saken något vila, tills man får se, om ytterligare prövning av densamma möjligen kan medföra ett mycket skiljaktigt resultat. Ty, hur olika vi än må tänka här i kammaren om de domar, som här ha fällts, därom böra vi alla vara ense, att det *kan* komma att bli mycket olika utslag, som följa. Låt oss då icke förhasta oss, utan låt oss behålla en senare prövningsrätt, när saken är mera utvecklad.

Vidare yttrade

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Jag är alldeles på det klara med, att den sak, som nu är föremål för debatt, icke får ses ur den synpunkt, som herr Branting anlagt. Det är ej fråga om vad som kan vara lämpligt eller kanske billigt i närvarande stund. Vad vi här ha att göra, är att tillämpa grundlagens bud, och frågan är: vill kammaren följa, vad grundlagen bjuder, eller vill kammaren sätta sig över grundlagen? Jag kan därför icke underlåta att gå in på grundlagens i föreliggande fall tillämpliga bestämmelser, och herrarna få ursäkt mig, om jag lämnar en redogörelse för dessa. De paragrafer, som det är fråga att nu tillämpa, äro 26 § riksdagsordningen, som talar om obehörighet till riksdagsmannaskap, och 32 § som talar om kammarens prövningsrätt då anmärkning förekommer mot riksdagsmans behörighet. Jag skall först taga 26 §. Det stadgande, varom nu är fråga, innehåller, att »den må ej såsom riksdagsman godkännas, som är förlustig medborgerligt förtroende eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till förlust av sådant förtroende». Detta grundlagsbud är i och för sig fullt klart. Det kan ej bli föremål för diskussion vad det innebär. För att emellertid ytterligare klargöra denna innebörd, skall jag be att få lämna en liten redogörelse för stadgandets historiska tillkomst. Den skall ej bli längre, än att herrarna mycket väl förmå höra på.

1810 års riksdagsordning innehöll i 18 § den bestämmelsen, att till riksdagsman finge ej i något stånd godkännas den, vilken laga kraft-vunnen dom förklarar ovärdig medborgerligt förtroende. Sålunda utgick 1810 års riksdagsordning därifrån att laga kraft-vunnen dom erfordrades, för att riksdagsman skulle mista sin plats eller ej kunna godkännas. År 1855 utkom en riddarhusordning, som innehöll liknande stadgande, men dock gick något längre. Den stadgade

nämligen, att säte och stämma på riddarhuset ej finge intagas av den, som för nesligt brott genom behörigt, sedermera icke lagligen upphävt utslag blivit antingen till straff fälld eller ställd under framtiden. Denna riddarhusordning stod således på samma ståndpunkt som nu gällande grundlag nämligen, att första instansens ej ändrade dom var inhabilitetsgrund för riksdagsmannen. Så kom 1866 års riksdagsordning, och den gick ännu längre än riddarhusordningen, ty den stadgade, att såsom riksdagsman finge ej den godkännas, som för vanfrejdande brott vore under tilltal eller blivit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtiden ställd, och ej heller den, som vore förlustig medborgerligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan. 1866 gick man således så långt, att riksdagsman blev diskvalificerad redan därigenom, att han ställdes under åtal för vanfrejdande brott. Nu har man tvistat om, vad ifrågavarande bestämmelse i 1866 års riksdagsordning egentligen innehöll. Oklarheten berodde på, att den nya strafflagen av 1864 icke var antagen då propositionen om den sedermera antagna nya riksdagsordningen år 1863 framlades. Men vad som efter strafflagens tillkomst var alldeles ostridigt och oemotsägligt det var att enligt 1866 års riksdagsordning en riksdagsman blev obehörig att utöva sitt riksdagsmannaskap redan därigenom, att han ställdes under åtal vid domstol för ett brott, som kunde medföra förlust av medborgerligt förtroende.

Så gick tiden. 1893 inträffade den bekanta händelsen, då en person, som blivit vald till riksdagsman, ställdes under åtal vid en rådhusrätt för bedrägeri enligt 22 kap. 1 § strafflagen, d. v. s. för ett brott, som under vissa omständigheter kan medföra förlust av medborgerligt förtroende. Rådhusrätten sände in meddelande om saken till Konungens befallningshavande, och Konungens befallningshavande förordnade om nytt val. Det anställdes också nytt val, som visserligen sedermera i annan ordning upphävdes, men det behöver jag i detta sammanhang icke vidare redogöra för. Att en vald riksdagsman på nu angiven grund berövades sitt mandat ansågs med rätta vara obilligt, och det föranledde vid 1894 års riksdag förslag till ändring av grundlagen i just det avseende, som det nu är fråga om. Då föreslogs nämligen motionsvis, att obehörighet skulle i grundlagen stadgas för »den som för vanfrejdande brott blivit till ansvar dömd eller under framtiden ställd». Således skulle blotta åtalet icke vidare vara diskvalificerande. Konstitutionsutskottet ansåg emellertid detta vara för litet. Utskottet gjorde gällande, att enligt motionen även utslag, som icke vunnit laga kraft skulle kunna medföra obehörighet, samt utlät sig vidare häremot på följande sätt: »Den i § 26 riksdagsordningen uttryckta grundsatsen, att även vissa icke laga kraftvunna utslag böra medföra obehörighet till riksdagsmannaskapet, torde ha sin grund i den uti dylika fall starka anledning till antagande, att den tilltalade verkligen gjort sig skyldig till det brott, för vilket han blivit lagförd, men ett sådant antagande kan vid högre rätts prövning befinnas förhastat. Således kan en riksdagsman till följd av en utav

underrätt eller hovrätt uttalad uppfattning, vars riktighet sedermera underkännes av högre domstol, gå förlustig sitt förtroendeuppdrag.» Därför ville konstitutionsutskottet icke vara med om, att redan första instansens dom skulle medföra obehörighet. Men, mina herrar, detta blev icke riksdagens beslut. Utan riksdagen antog i stället såsom vilande ett annat förslag, som var framställt av reservanter, och som gick ut på just vad som nu är gällande grundlag nämligen att diskvalifikationsgrund skulle vara icke allenast laga kraftvunnen dom utan även första instansens dom, försåvitt det var fråga om förlust av medborgerligt förtroende. Av detta lärar väl alldeles ovadersägligt följa, att en dom i första instansen, genom vilken en riksdagsman blivit förklarad förlustig medborgerligt förtroende, diskvalificerar honom till riksdagsmannaskapet och det kan således enligt uttrycklig grundlag icke ifrågakomma annat än att herr Höglund i närvarande stund icke är behörig att vara riksdagsman.

Det var den frågan. Men så komma vi till § 32 riksdagsordningen. Den handlar om kammarens prövningsrätt i fråga om riksdagsmans behörighet. Det talas i denna § först om den prövning av fullmakterna, som skall verkställas inför chefen för justitiedepartementet, och så fortsättes det i andra stycket: »Vardera kammaren tillkommer dock sedan att pröva behörigheten till riksdagsmannakallets utövande... även för dem, mot vilka eljest till följd av denna grundlag anmärkning förekommer». Det har ju ifrågasatts — jag hörde dock icke, att herr Branting lade sitt anförande på den bogen, men av andra — att 26 §:s bestämmelser om diskvalifikationsgrunderna för riksdagsmannaskap över huvud taget icke skulle vara tillämpliga i annat fall, än då det är fråga om att vid själva valet pröva behörigheten. Detta håller naturligtvis icke streck. Så snart en anmärkning enligt grundlagen förekommer mot en riksdagsman, så *skall* den prövas. Skillnaden är endast den, att vid valfallet prövas den av valförrättaren, men när den framkommer under riksdagen såsom nu, så prövas den av kammaren, allt efter samma grundlag. Det »tillkommer» kammaren att pröva, heter det. Det är: kammaren är den behöriga myndigheten att pröva. Ingen annan kan pröva. Men häri ligger också, att *kammaren är skyldig* att pröva. Kammaren kan icke utan att träda grundlagen för nära, följa herr Branting i hans förslag att skjuta upp hela saken. Det tillkommer kammaren att pröva, och när anmärkning gjorts, är det också kammarens skyldighet att utan uppskov pröva. Ja, varför det då? Varför kan icke kammaren skjuta upp sin prövning om den så finner för gott? Jo, därför, att andra stycket i § 32, som jag nyss citerade, slutar på följande sätt: »Den, om vars riksdagsmannarätt fråga är hos kammare väckt, bibehåller emellertid sin befattning såsom ledamot av kammaren, intill dess han blivit därtill obehörig förklarad». Alltså ett uppskov enligt herr Brantings yrkande betyder, att herr Höglund bibehåller sin plats i kammaren och sitt riksdagsmannaskap, intill dess kammaren har förklarat honom obehörig. Genom ett uppskavsbeslut gör alltså kammaren herr

Höglund behörig att tillsvidare vara riksdagsman, trots det, att han enligt den paragraf, jag nyss nämnde, i närvarande stund är obehörig. Jag undrar just, hur herr Branting skulle ställa sig, ifall herr Höglund inställde sig och toge plats i kammaren och begärde att få deltaga i överläggningar och voteringar, d. v. s. toge i anspråk den rättighet såsom riksdagsman, som herrarna icke nu vilja beröva honom. Ja, svarar man, det där behöva vi icke bekymra oss om, ty han är, såsom känt, häktad, och detta är således icke att befara. Det kan dock tänkas, att hovrätten exempelvis i sin kommunikations-resolution förklarar, att herr Höglund skall försättas på fri fot och att han kommer hit, innan ännu hovrätten slutligen prövat råhusrättens dom och innan man således vet, hur hovrättens dom utfaller. Herr Höglund skulle alltså då få utöva det riksdagsmannaskap, som han enligt grundlagens uttryckliga lydelse är förhindrad att utöva.

Vill man tänka sig litet närmare in i. huru detta uppskov, som herr Branting påyrkat, är grundlagsstridigt, så kan det klargöras genom några exempel. Vi ha ju också andra diskvalifikationsgrunder, vilka äro härutinnan upplysande. Antag t. ex. att en riksdagsman blir utländsk undersåte. Då må, enligt 26 §, riksdagsmannabefattning ej av honom utövas. Det anmäles att en riksdagsman låtit naturalisera sig i ett främmande land. Skulle då kammaren kunna säga på samma sätt: det där skjuta vi upp, och han fortfarande få utöva sitt riksdagsmannaskap och uppbära sitt arvode? Eller antag, att en riksdagsman kommit i konkurs, och att detta anmäles. Skulle då kammaren kunna lägga saken å sido i väntan exempelvis på att konkursen kan göras upp eller nedläggas? Eller en riksdagsman förklaras ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas. Kan kammaren då vänta på exempelvis avgörandet av en ansökan hos Kungl. Maj:t att av nåd återfå befogenheten att nyttjas i rikets tjänst? Nu säger man häremot, att i alla dessa fall fordras det någonting definitivt, att ett utslag, där sådant är i fråga, skall vara laga kraftvunnet. Det måste således vara ett fullbordat faktum, att en riksdagsman låtit naturalisera sig i annat land, att han blivit försatt i konkurs o. s. v. Men detta gör ingen åtskillnad, ty ifråga om förlust av medborgerligt förtroende har enligt grundlagen ett första instansens och ett sista instansens utslag samma verkan.

Man återkommer då till herr Brantings betraktelsesätt och säger: Det är i alla fall obilligt, det kan ju hända, att utslaget angående herr Höglund ändras, och då gör man honom en blodig orätt genom att i närvarande stund beröva honom riksdagsmannaskapet, som han kanske sedermera, ifall domen ändras, kan bli behörig att åter utöva. Ja, naturligtvis kan man diskutera om, huruvida detta är billigt och lämpligt, om det *bör* vara så eller icke. Men, mina herrar, den diskussionen hör icke hit. Det är en diskussion om vad lagen *bör* innehålla, som man för, när det gäller att stifta lag, och den diskussionen fördes också ganska skarpt, när lagen stiftades, d. v. s. 1894. Men vad det *nu* är fråga om, det är: *vad innehåller grundlagen*. Jo, i detta speciella fall tillägger ett *uttryckligt grundlagsbud en icke laga kraftvunnen dom samma verkan som slutlig dom*.

En första instansens dom har i nu ifrågavarande avseende samma betydelse som sista instansens. Under dessa förhållanden kan, enligt min uppfattning — och jag tror, att den står sig, om man verkligen vill tillämpa grundlagen sådan den är -- kammaren icke fatta mer än ett beslut utan att gå mot klar och tydlig grundlag.

Herr talman, med anledning härav ber jag att få yrka bifall till det skrivelseförslag, som framlagts av herr talmannen.

Herr Lindhagen: Den siste talarens anförande gick, om jag förstod honom rätt, väsentligen ut därpå, att man nogå bör hålla sig till grundlagens föreskrift om att den skall tolkas och tillämpas efter sin ordalydelse. Och i det avseendet måste jag ju ge honom rätt. Det står verkligen så. Men jag vill däremot erinra, att även grundlagens ordalydelse har en anda, och det är just för att värna om grundlagens anda, som denna föreskrift, att man icke får för mycket överge dess ordalydelse, har kommit till.

Jag skall då tillåta mig att gent emot den formella tolkningen ge uttryck åt en personlig uppfattning om vad grundlagens anda i detta fall, om icke bjuder, så dock tillåter. Man behöver nämligen icke gå längre i förevarande fall.

Jag tillåter mig då först erinra om att uti de flesta konstitutionella författningar har riksdagsmannakallets utövande blivit omgärdadt med särskilda garantier. Och det har blivit nästan alltid lag uti riksförsamlingens egen hand att såsom åklagare och domare hålla hand över att dessa garantier upprätthållas. Förmodligen är detta en följd av historiens erfarenheter att folkrepresentationen måste särskilt värnas gentemot den exekutiva maktens och de administrativa myndigheternas samhälls-åskådning. Vår grundlag har två stadganden i detta avseende.

Det ena återfinnes i regeringsformen, där det föreskrives, att riksdagsman icke får berövas sin frihet under andra villkor än de, som omnämnas i 110 och 111 §§ regeringsformen. Det står där som en regel uttalat, riksdagsman får icke berövas sin frihet för sina gärningar eller yttranden som sådan med mindre fem sjättedelar av den kammars ledamöter, till vilken han hör, därtill givit sitt tillstånd. Och det säges vidare, att om någon enskild man eller någon kår, av vad namn det vara må, på något sätt försöker våldföra sig på en enskild riksdagsman, då skall detta anses som förräderi, och det ankommer på riksdagen själv att därvid uppträda som åklagare.

Vidare är det uti riksdagsordningen § 32 uttryckligen föreskrivet, att oavsett den granskning av fullmakter, som har ägt rum, tillkommer det vardera kammaren att pröva behörighet till riksdagsmannavärvets utövande ej mindre för sådana dess medlemmar, vilkas fullmakter ej blivit godkända, än även för dem, emot vilka eljest, till följd av denna grundlag anmärkning förekommer. Således har riksdagen med andra ord i dylika fall åklagarmakt och i varje fall domaremakts så att säga.

Och vid utövningen av en sådan befogenhet tillkommer riksdagen eller kammaren samma frihet vid bedömandet som åklagaremakten och domaremakten tillåta sig vid bedömandet av särskilda rättsfall, en frihet som vi ha oss bekant kan gå mycket långt. Frågan är då den, huru i detta fall kammaren har rätt att begagna sig av en sådan prövningsrätt och huru långt den skall gå. Det står nu mycket riktigt som en föregående talare anförde, i riksdagsordningen: »Ej må såsom riksdagsman godkännas: den som etc., etc.» och så kommer bland annat det föreliggande fallet. Det har det redan yppats olika meningar om — och det har även den siste talaren erkänt — huruvida icke, om man skulle taga grundlagen strängt och snävt efter ordalagen, därmed endast menas prövningen vid själva valtillfället. Och skall man taga saken mycket formellt, så kan tänkas att denna domaremakt lika väl som domaremakten därute, går mycket strängt efter ordalagen och söker under lagbudet subsumera det mesta möjliga av vad den anser för tillfället enligt realitetsgrunder helst böra komma därunder.

Jag skall emellertid inte inlåta mig på en närmare tolkning i detta avseende eller uttala en personlig mening därom.

Men jag vill endast komma därtill, och det vill jag än en gång upprepa, att huru denna tolkning utfaller har kammaren lika fria händer som åklagaremakten och domaremakten i allmänhet. Riksdagen har i varje händelse en sådan rätt till tolkning, att den kan laga efter lägenheten och få en förnuftig mening in i själva grundlagsbudets bokstav. Och man kan väl då inte undgå i alla fall, då det här gäller att utöva riksdagens skyldighet att med all makt slå vakt om sina medlemmars frihet till riksdagsmannakallets utövande, man kan väl inte då enligt min mening alldeles undgå att även något pröva omständigheterna i det föreliggande fallet, huruvida verkligen ett sådant fall föreligger, som grundlagsstiftaren ytterst syftat till, eller om det icke snarare, som herr Branting också anförde, i detta fall finnes en opinion i landet, som har en annan rättsuppfattning. Det finnes också juridiska utsikter i detta speciella fall, att det kan gå på ett helt annat sätt, än den nu avgivna domen har utpekats. Och dessa utsikter äro eller kanske rättare sagt böra vara stora icke blott enligt det sunda förnuftets bud utan även enligt en mycket utbredd juridisk opinion. Även av de rättsvetenskapligt bildade vid våra universitet profeteras ett frikännande, om allt går som de anse lagligen bör ske. Man må då verkligen ha betänkligheter, att här sitta som domare och låta en lag gå i fullbordan i ett visst fall, som kommer både att kränka rättsuppfattningen i landet och känslan för det rimliga.

Jag tror således att denna domarekår lika väl som alla andra domarekårer har rättighet att besinna sig, innan den fäller sin dom. Det står uttryckligt i domarreglerna: »En snar dom är varken god eller rättvis.» Således vi ha fullkomlig rättighet att uppskjuta saken.

Men då anmärker den siste ärade talaren: Ja, men det strider emot sista punkten i andra mom. av 32 § i riksdagsordningen. Där står, att den, om vars riksdagsmannarätt fråga är hos kammaren väckt, bibehåller sin befattning såsom ledamot av kammaren intill dess han blivit därtill obehörig förklarad. Jag vill tvärtemot åberopa detta lagrum, som uttryckligt bestyrker det tillåtliga i det förslag, som gjordes av herr Branting, ty därigenom är uttryckligen utsagt, att man skall inte vara *snar* att döma för att riksdagskamraten skall komma bort. Grundlagen säger uttryckligen, att han har rätt med vilka kvalifikationer han än har att fortfarande varda i sin befattning bibehållen. Den moraliska vädjan, som den siste ärade talaren gjorde, huru illa det skulle taga sig ut, om han kunde komma att deltaga i förhandlingarna innan utslag fallit i högre instans, stöddes nog inte av någon majoritet i denna kammare, ty sämre människor, herr Petersson, sitta nog i parlamentariska församlingar och bli både ordensprydda och hedrade på alla möjliga sätt. Så jag tror den etiska synpunkten är alldeles obefogad att åberopa i detta fall.

Men däremot skall jag framhålla ett exempel. Om denna domarekår, som andra domarekårer, inte förhastar sig i domen utan tager betänketid, och det under den tiden inträffar, att ett sådant fall inte vidare föreligger, och vi då stå inför verkligheten, sådan den då företer sig, huru skola vi då döma? Då är det alldeles påtagligt, att vi måste vara glada att icke ha begått i domen ett stort misstag, liksom även andra domare bliva, när de tagit betänketid, och under tiden något annat inträffat, som gör, att de få anledning prisa sin betänksamhet. För övrigt skulle man också kunna frammana det fallet, att denna kammare icke hunnit avgöra denna fråga, ninan högre instans avgör saken, om det vore hos oss införd en så snabb rättsskipning som i Österrike, så det ginge mycket fort, att få saken klar i högre instans. Jag tänker mig då, att innan kammaren hunnit avgöra frågan har högre rätt fällt ett motsatt utslag. Huru skall då kammaren ställa sig? Skall man då säga, att med anledning av det, som en gång var men inte längre är, måste denne riksdagsman vara obehörig som sådan? Säkerligen icke.

Jag skall således, herr talman, tillåta mig att i överensstämmelse med de åberopade grundlagsbudens anda och domareregler nas innehåll och all sund rättspraxis yrka bifall till det av herr Branting framställda yrkandet.

Herr Edén: Herr talman! Jag skall börja med det medgivandet, att riksdagsordningens bestämmelser för ett fall sådant som detta kanske icke äro fullt så tydliga, som man kunde ha önskat att de skulle vara. Och jag skall likaledes medgiva, att det för mig personligen har varit förenat med ett visst studium och ett visst provande arbete att komma till en bestämd mening i fallet. Jag har emellertid fått en sådan bestämd mening, och jag har ansett mig vara skyldig uttala den. Jag vill redan nu

i början hava sagt, att denna mening överensstämmer med herr talmannens framställning.

Jag skall icke ingå på vad herr Lindhagen nyss antydde om den allmänna önskvärdheten och nödvändigheten av att man inom parlamentariska församlingar slår vakt om folkrepresentanternas frihet. I den delen föreligger emellan herr Lindhagen och mig icke någon som helst skiljaktighet. Men jag vill ha påpekat, att de svenska grundlagarna, både regeringsformen och riksdagsordningen, ha sina fullt utbildade bestämmelser i detta syfte, att grundlagsstiftarna ha en gång för alla i dessa bestämmelser nedlagt de garantier, som de ansett erforderliga, och att vi således endast ha att tillämpa vad grundlagen uttryckligen föreskriver för det syftet.

Under sådana förhållanden behöver väl knappast anmärkas, att vad herr Lindhagen refererat ifråga om § 110 regeringsformen icke på något som helst sätt kan ha med den nu förevarande saken att skaffa. Den paragrafen gäller endast frågan, under vilka försiktighetsmått riksdagsman skall kunna ställas till åtal för sina yttranden eller handlingar *i denna egenskap*. Den har inte alls att göra med det fall kammaren nu behandlar, utan kan fullkomligt avföras från diskussionen.

Vad det här gäller, är, som redan av den förste och andre talaren har påvisats, den riktiga tillämpningen av de bestämmelser i riksdagsordningen, som handla dels om vilka kvalifikationer, som äro behöfliga för att en svensk medborgare skall kunna »såsom riksdagsman godkännas», såsom termen lyder i § 26, dels också de bestämmelser i § 32 mom. 2, som handla om huru kammaren prövar behörighet till riksdagsmannakallets utövning.

Jag behöver inte efter den utredning som är gjord av den ärade talaren på Stockholmslänsbänken, presidenten Petersson, närmare gå in på historien om den grundlagsföreskrift i förstnämnda avseende, vars tillämpning det nu gäller, föreskriften nämligen i 26 § riksdagsordningen, att ej må såsom riksdagsman godkännas bland annat den, som är genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, dömd till förlust av medborgerligt förtroende. Jag vill endast ännu en gång understryka, därför att det är för denna saks bedömande så utomordentligt viktigt, att denna bestämmelse har kommit till med fullkomligt medveten avsikt att därmed avvisa den tanken, att en dylik diskvalifikation skulle inträffa endast om domen har vunnit laga kraft. Herr Petersson har redan påmint om att år 1894, då ändringen i grundlagen antogs vilande, förelågo två förslag. Det ena var från konstitutionsutskottets majoritet och gick ut därpå, att diskvalifikation endast skulle inträda för den händelse domen hade vunnit laga kraft, det andra var från en minoritet, som yrkade, att diskvalifikation skulle inträda, även om domen icke vunnit laga kraft. Riksdagens båda kamrar, den andra såväl som den första, togo med fullkomligt berättad mod och med öppna ögon minoritetens yrkande, genom vilket diskvalifikation inträder redan när domen är fälld i första

instans och innan den vunnit laga kraft. Till yttermera visso diskuterades dessa tvenne olika vägar ganska utförligt i båda kamrarna, och det sades uttryckligt ifrån, att man icke ville införa en sådan bestämmelse, genom vilken det skulle vara möjligt att en person, som i första instans var dömd till förlust av medborgerligt förtroende, kunde intill dess domen bleve prövad i högre instans utöva sitt riksdagsmannaskap. Detta uttalades bestämt i diskussionen i båda kamrarna, utan att det från något håll bestreds, att innebörden av den bestämmelse, som sedan kom till, var just den, att dylikt skulle förhindras. När så är fallet, mina herrar, föreligger det inte skuggan av ett tivel om vad grundlagsstiftaren med denna bestämmelse har avsett. Han har avsett, att den, vilken i första instans blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende, icke kan såsom riksdagsman godkännas.

Det återstår därför endast det spørsmålet, huruvida man skulle kunna göra gällande, att vad som stadgats i § 26 angående villkoren för att en medlem skall kunna godkännas som riksdagsman, icke också har tillämpning när det gäller användningen av § 32 mom. 2, som talar om att kammaren även »sedan» har att pröva behörigheten till riksdagsmannakallets utövning. På denna punkt är det jag menar, att grundlagens bestämmelser, eller rättare sagt, dess ordalydelse, kunde ha varit tydligare. Men allt vad man kan inhämta genom att steg för steg följa den praxis, som har utbildat sig, och allt vad man måste läsa ut ur sammanställningen av de olika grundlagsbestämmelserna, måste efter mitt förmenande leda därhän, att det inte finnes någon annan möjlighet än att bestämt anse, att samma diskvalifikationsgrunder, som äro stadgade i § 26 när det gäller, vem som kan »såsom riksdagsman godkännas», samma grunder måste också tillämpas med avseende å § 32 mom. 2, när det gäller att pröva behörigheten till riksdagsmannakallets utövning. Det är i och för sig uppenbart orimligt att ifrågasätta, att man skulle, när det gäller att »godkänna såsom riksdagsman», följa grunder, som man icke behöfde följa, när kammare »sedan» prövar behörigheten till riksdagsmannakallets utövande. Även om bestämmelsen i § 26 angående godkännande såsom riksdagsman närmast avsetts för den förberedande fullmaktsgranskningen, och även om kammarens »sedan» följande prövning likaledes i första hand syftar på fullmakternas granskning av kammaren själv, så måste dock, när under pågående riksdag fråga om behörighet uppkommer, denna prövning ske under iakttagande av de grundläggande fordringar, som uppställts för »godkännande» såsom riksdagsman.

Jag skall bestyrka detta med att endast helt kort nämna, — vilket kan kontrolleras av var och en som vill gå in i en undersökning och prövning av tillämpningen i dessa fall, — att, när det varit uppe någon fråga, som har rört sig vare sig om behörighet att utöva riksdagsmannaskap eller godkännande av fullmakt, man vid sådana tillfällen har regelbundet och mig veterli-

gen fullkomligt utan undantag utgått ifrån, att samma grunder måste gälla i det ena som i det andra fallet.

Det är ifrån den utgångspunkten som jag för min del har kommit till den slutsatsen, att det icke är möjligt att begagna en sådan latitud i tillämpningen av dessa bestämmelser i nu förevarande fall, som exempelvis herr Lindhagen nyss ville göra gällande. Herr Lindhagen menade, att man skulle kunna låta frågan anstå och uppskjuta att pröva det föreliggande fallet, emedan i detta finnes utsikt till ändring i domen. Jag kan naturligen inte alls inlåta mig på denna sistnämnda fråga, om det finnes utsikt till ändring, och jag skall med avsikt avhålla mig från varje meningsyttring ifråga om hur mitt rättsmedvetande, för att begagna herr Brantings ord, kan ställa sig till själva den dom som blivit fälld. Denna fråga kan, efter mitt förmenande, icke inverka på kammarens behandling av en sak sådan som denna. När herr Branting och efter honom herr Lindhagen frågade, huruvida icke kammaren borde undvika att genom ett »förhastat» beslut nu förklara en medlem obehörig, om vilken det kunde tänkas, att han genom domens ändring i högre instans kunde återvinna sin behörighet, så måste jag svara: denna möjlighet föreligger icke efter vad som skedde 1894, då riksdagens båda kamrar med berätt mod och med öppna ögon antogo den bestämmelsen, att redan dom i första instans verkar diskvalificerande. Enligt grundlagens bestämda föreskrift i både bokstav och anda har kammaren efter min mening icke något annat att göra än att besluta, att obehörighet är konstaterad, och taga den konsekvens, som därav följer. Det kan inte vara riktigt att, såsom man nu begär, kammaren skall uppskjuta behandlingen av ärendet till dess att dess prövning i högre instans hunnit ske, när man vid grundlagsbestämmelsens införande bestämt satt sig emot att en föreskrift, som möjliggjorde något sådant, skulle införas i grundlagen, och i stället valde en annan, den som nu gäller.

Herr talman! På grund av vad jag nu anfört, utan att på något vis underkänna den naturliga känsla, som inom en parlamentarisk församling alltid måste röra sig för att värna om medlemmarnas fri- och rättigheter, utan att heller för min del underkänna den meningsriktning, som väntar att den dom, som det här är fråga om, skall kunna komma att förändras, — utan att på något vis underkänna dessa uppfattningar i kammaren, har jag inte kunnat komma till annan slutsats, än att grundlagen ålägger kammaren att göra den anmälan, som herr talmannen föreslagit, och får jag därför yrka bifall till herr talmannens framställning.

I detta anförande instämde herr *vice talmannen*.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Det är i två punkter, som jag vill bemöta herr Lindhagen. Han sade, att kammaren i detta fall är domare, att den har samma

frihet att följa sin övertygelse, som tillkommer varje domare, och att den äger tolka och tillämpa lagen efter vad som den kan i detta speciella fall finna skäligt och lämpligt. Ja väl, kammaren skall i detta fall såsom domare tillämpa lagen. Men jag vill erinra därom att ingen domare i landet har rätt att döma emot tydligt skriven lag, och det är vad kammaren skulle göra, om den ginge med på herr Brantings yrkande.

Herr Lindhagen sade vidare att kammaren bör besinna sig, innan den avger sitt votum och inte vara för snar att döma utan överväga. Men det är icke *därför* som uppskovsyrkandet är framställt. Utan uppskov är föreslaget därför, att man vill se, huru högre rätt kommer att göra i denna sak. Det förefinnes alltså icke något giltigt skäl för kammaren att skjuta upp avgörandet. Jag skall icke upptaga tiden vidare.

Herr Branting: Herr talman! I motsats till vad jag hade väntat har det blivit långa juridiska utredningar här, varigenom man vill förmå kammaren att på den auktoritet, som dessa utredningar kunna ha, här definitivt taga ståndpunkt till det föredragna förslaget. Jag må säga, att om också ett och annat i den argumentation som framförts av herr Petersson i Lidingö villastad och av herr Edén utan allt tvivel förtjäna beaktande och mycket stort beaktande, när grundlagstolkning skall göras, måste jag ändå förbehålla mig att något närmare granska i sömmarna denna tolkning och dessa slutsatser, som därur kunna dragas.

Jag vill säga, att jag är icke färdig att utan vidare skriva under denna tolkning, som de här ha fått fram genom sammanställning av olika paragrafer, utläggningar utav det stadgandet och det stadgandet. Allt detta resonemang, det skall vara så avgörande, att vi måste gå emot vad vi ändå känna litet var vara en rimligare ståndpunkt än den, som förfäktas av dessa bägge ärade herrar.

Jag vill emellertid bara göra den frågan, och jag ber att kammarens medlemmar måtte vänligen ställa den inför sitt eget samvete: *Var* i grundlagen står det att vi *inte* ha rätt att skjuta upp den här saken? Det har gjorts *utläggningar* varav man tror sig kunna sluta till att det kanske formellt taget bör gå efter den ordning, som nu är föreslagen. Men något *förbud* uti grundlagen att handla på det sätt, som av mig är föreslaget, att uppskov måtte ske, det kan jag icke upptäcka, och jag är viss om att hade ett sådant förbud stått någonstädes klart och tydligt med rena ord, så hade inte de ärade talarna varit sena att påpeka detsamma.

Herr Petersson i Lidingö villastad anförde här ett exempel, då han sade: »Tänk vart skall det taga vägen ifall hovrätten skulle sätta den anklagade på fri fot, och han skulle komma upp och göra anspråk på att få utöva sitt riksdagsmannaskap?» Ja, jag må säga att denna framtidsbild den skrämmer mig inte

det allra minsta. Det förefaller mig, att hans mål är i sådant fall i ett sådant skick, att han har full rätt att göra gällande sina anspråk som riksdagsman. Han står då under åtal för en så kallad grov missgärning inför högre rätt. Något slutligt utslag har ännu inte fallit. I alla händelser kan denna sak omöjligen vara något argument emot den ståndpunkt, som jag här intagit.

Herr Petersson i Lidingö villstad frågade vidare vart det skulle taga vägen ifall man t. ex. skulle låta en person, som gått i konkurs eller blivit utländsk undersåte, fortfarande få fungera som riksdagsman och om det skulle framställas yrkande på uppskov i dylikt fall. Den ärade talaren rättade sig själv och bemötte sig själv genom att påpeka, att i sådant fall är det verkligen en definitiv sak, som föreligger: man *är* i konkurs och man *har blivit* utländsk undersåte. Det är inte längre frågan om några saker, som kunna genom högre utslag bli ändrade.

Men det som härvid dessutom tillkommer är det förhållandet, att i varje sådant fall ha vi som utgångspunkt själva den prövningsrätt, som grundlagen tillerkänner kammaren över behörigheten. Och då skola vi döma och begagna den prövningsrätten efter bästa förstånd och samvete och inte bara schematiskt döma lika i vartenda fall, utan vi skola taga hänsyn till huru olika omständigheterna kunna gestalta sig. Det är naturligt ändå, om vi tänka en smula på hur saken ligger i detta fall, att sannernligen det har varit en tanke hos grundlagsstiftarna, att detta stadgande skulle vinna tillämpning vid processer, som ha så oerhört mycket av ett politiskt inslag som här förevarande process. Naturligtvis har man tänkt på helt andra slag av »grova missgärningar» än sådana, som av vissa meningsriktningar betecknas så, att de böra falla under strafflagens hemska förräderiparagraf, medan andra meningsriktningar anse, att de inte ha med dessa förräderiparagrafer det allra bittersta att skaffa, utan att det är ett ganska grovt missbruk av dessa förräderiparagrafers formulering och omfattning, när man försöker pressa de företeelser, varom det här är fråga, in under deras bestämmelser. Men när förhållandet ligger så, att det här verkligen kan på mycket goda skäl väga mellan det fullständiga frikännandet och ett hårt straff med förlust av medborgerligt förtroende såsom påbröd, är det då rimligt, att vi skola till och med draga oss för en så enkel och naturlig åtgärd som att ytterligare betänka oss på saken och låta den utveckla sig något längre, när vi dock efter min mening hava fullkomligt formell rätt därtill, och när vi ännu långt mera visst hava rättighet att i detta avseende låta den reella rätten triumfera över enbart de formella synpunkterna?

Jag kan icke finna annat än att när saken ligger som den här gör, när det är fråga om en dom, som är så omtvistlig som denna dom, en dom, som samhället ännu icke definitivt genom sina dömande myndigheter — — —

Här avbröts talaren av herr talmannen, som anförde: Jag får erinra talaren om att man icke får ingå i någon prövning av själva domen.

Herr Branting fortsatte härefter: Ja, herr talman, jag skall ställa mig detta till efterrättelse. Det var icke min mening att gå in i någon prövning av, hur domarne förfarit, vilka naturligtvis dömt efter sitt samvete, men jag ville framhålla, att det är en dom, som ännu icke är definitiv. Samhällets domareinstitutioner hava ju ännu att fälla det slutliga utslaget över det riktiga förfarandet i detta avseende, och när det således ännu icke från samhällets dömande myndigheter föreligger något slutligt utslag, synes det mig, att kammaren bör vara försiktig och på sin vakt emot att för sin del fälla ett utslag, som skulle bli slutligt och ohjälpligt, hur än händelserna sedan kunde komma att utveckla sig. Jag tror, att denna uppfattning kan få väga en smula i vågskålen vid sidan av den formella juridiken och de historiska erinringar om lagens tillkomst och paragrafernas formulering, som här förut gjorts.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Det var en sak, som jag egentligen bort säga redan i mitt första anförande, och som jag nu vill upptaga med anledning av herr Brantings uttalande. Han vill, att vi skola skjuta upp saken. Kammaren bör besluta — menar han — att låta tills vidare anstå med prövningen av den mot herr Höglund framställda anmärkningen. För att motivera detta anlägger han två olika synpunkter. Den ena är den: »jag är icke på det klara med dessa grundlagsparagrafer; jag har icke hunnit att studera dem tillräckligt; jag vet icke, vad de innebära.» Den andra är den: »domen är icke laga kraftvunnen; den kanske ändras; jag vill se resultatet av detta innan jag dömer.»

Vad den första av dessa synpunkter beträffar, hava vi i riksdagen, såsom herrarna mycket väl känna, den förmånen att, i händelse vi icke äro klara med vårt omdöme i ett ärende, kunna vi begära att få det på bordet. Därigenom får man uppskov och erhåller den betänketid, som enligt riksdagens arbetssätt kan medgivas. Men när saken sedan åter kommer före, skall den avgöras. Om jag emellertid då icke är klar med vad jag vill göra, kan jag då begära, att riksdagen skall låta än vidare anstå med avgörandet? Nej, det kan jag icke enligt vår praxis och våra lagar.

Vad angår den andra av herr Branting framförda synpunkten så tror jag ej, att herrarna någonsin varit med om något beslut, som gått ut på, att en föreliggande sak icke skall provas utan uppskjutas till framtida avgörande i avbidan på, att något skall inträffa, som vi icke råda över. Detta är ett förfarande som är fullständigt okänt i vårt parlamentariska arbetssätt.

Jag menar alltså, att i intetdera fallet hålla herr Brantings

skäl streck. Är han icke klar med grundlagsparagraferna utan vill studera dem närmare, har han att förskaffa sig det uppskov, vilket enligt arbetsordningen kan medgivas vid ett ärendes avgörande här. Men vill han att prövningen skall anstå tillsvidare på den grund att den föreliggande domen kan ändras, då erinrar jag, att det är stadgat, att den, om vars riksdagsmannarätt fråga är hos kammaren väckt, bibehåller sin befattning såsom ledamot i kammaren, intill dess han bliver därtill obehörig förklarad, och att herr Branting alltså kommer i ohjälplig strid med det grundlagsbud, som innehåller att herr Höglund — vars dom i andra instans herr Branting vill avvakta — redan på grund av domen i första instans är obehörig. Det är nu icke fråga om vad lagen *borde* innehålla. Ett övervägande härav är, såsom jag förut tillräckligt tydligt utvecklat, på sin plats, när det är fråga om att stifta lag, men icke nu, då det gäller att tillämpa lag.

Herr Edén: Jag skulle gärna hava velat undvika all polemik i detta ämne, enär det sannerligen icke inbjuder till någon sådan, men jag nödgas svara ett par ord på herr Brantings sista anförande.

Herr Branting uppställer den frågan: varför icke åtminstone bevilja uppskov? Herr Petersson i Lidköping villastad har redan fullkomligt svarat på den frågan. Men jag skall be att för min del få turnera svaret i en form, som jag tror är särskilt slående, och det är den, att vi kunna icke bevilja uppskov helt enkelt därför, att något rimligt skäl till uppskov icke föreligger.

Om det varit så, att här kunde vara tal om att få tillämpa grundlagen på det sätt, som herr Branting har velat tillämpa den, så att man kunde få vänta, till dess utslaget blivit prövat, då hade det skälet till uppskov förelegat. Men det finnes icke på grund av grundlagens uttryckliga föreskrift, att någon sådan väntan icke skall ske. Då skulle endast återstå den möjligheten, att handlingarna i ärendet, sådana de föreligga här i riksdagen, skulle vara icke klara, icke fullständiga, över huvud taget av den beskaffenheten, att kammarens ledamöter skulle behöva införskaffa nya upplysningar eller ytterligare studera handlingarna. Icke heller detta fall föreligger. De handlingar, som över huvud taget kunna föreläggas kammaren, äro faktiskt framlagda. Det är icke någon rimlig anledning till ett uppskov ur denna synpunkt. Och framför allt, det yrkande som herr Branting framställt innebär icke ett sådant uppskov för att få tillfälle att närmare studera saken, utan det innebär ett uppskov i direkt syfte att låta frågan vila, till dess den blivit prövad i högre rätt, d. v. s. just vad grundlagsstiftarna 1894 bestämt och uttryckligen ville förhindra. Ett sådant yrkande om uppskov kan jag för min del omöjligen gå in på.

Herr Branting yttrade vidare: man har sannerligen — vid grundlagsändringen 1894 — icke tänkt sig, att det skulle bli

fråga om att tillämpa denna paragraf efter processer, som hava ett så starkt politiskt inslag som denna. Det är möjligt, att man kanske icke då tänkte på några processer av just denna beskaffenhet. Det vill jag livligt föreställa mig, att man icke gjorde. Men att möjligheten av även politiska processer i allmänhet taget icke förbisågs, när grundlagen fick sin lydelse i denna punkt, det inhämtas lätt, genom att man studerar protokollet, där sådan möjlighet är direkt omnämnd.

Herr Branting slutade med att uttala den förhoppningen, att den reella rätten måtte triumfera över de formella synpunkterna. Vore det så, att här funnes en möjlighet att skilja mellan formella synpunkter och reell rätt, så kan jag försäkra kammaren, att jag skulle använda mig av denna möjlighet. Jag finner icke, att någon sådan möjlighet existerar. Därför är det som jag kommit till det slut, som jag för kammaren framlagt.

För mig är det viktigaste vid en prövning av en så grannliga sak som denna, att kammaren även i ett sådant ögonblick har tillräcklig självbehärskning för att fullt klart ställa upp för sig den enda rättsregel, som jag anser i ett sådant fall bör och måste tillämpas, nämligen den att grundlagen skall åtlidas, vi må sedan så mycket vi vilja beklaga det sätt varpå den måste åtlidas.

Herr Branting: Jag skall icke replikera herr Edén så vidlyftigt, som han ansåg nödvändigt att göra mot mig.

Jag vill blott konstatera, att i det yrkande som jag tillät mig framställa, att herr talmannens hemställan för närvarande icke måtte föranleda till någon kammarens åtgärd, står icke ett ord om, hur långt detta uppskov skall vara, eller om allt detta, som lägges in i detsamma. Jag varken bestrider eller bekräftar de synpunkter, som herr Edén i detta avseende framför, men jag håller mig, eftersom vi skola vara formella, till själva ordalydelsen i detta yrkande, som jag framställt, och jag ber, att var och en måtte lägga in i detta uppskovsyrkande, vad han själv finner för gott, samt hoppas, att detta måtte möjliggöra en så allmän anslutning som möjligt till detta yrkande, även från dem vilka eljest i politiska ting tänka ganska lika med herr Edén och vice talmannen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på godkännande av det upplästa skrivelseförslaget samt vidare på bifall till yrkandet, att herr talmannens ifrågavarande framställning för det närvarande ej skulle föranleda någon kammarens åtgärd; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner det upplästa skrivelse-förslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit att herr talmannens ifråga-varande framställning för det närvarande ej skall föranleda någon kammarens åtgärd.

Omröstningen utföll med 75 ja, men 94 nej; och hade kam-maren alltså beslutit att herr talmannens ifrågavarande framställning för det närvarande ej skulle föranleda någon kammarens åtgärd.

Härpå yttrade

Herr Lindman: Herr talman! Då jag anser, att det av kammaren fattade beslutet är stridande mot grundlagen, ber jag att däremot få avgiva min reservation.

Häruti instämde herrar *Hildebrand, Åkerman, Lübeck, Peters-son* i Lidingö villastad, *Tamm, Hallendorff, Vahlquist, Jönsson* i Boa, *Beckman, Persson* i Fritorp, *Hellberg* i Ljungskile, *Westman, Olsson* i Berg, *Johansson* i Brånalt, *Sommelius, Andersson* i Knäp-pinge, *Andersson* i Höckerum, *Norman, Lingström, Bengtsson* i Kul-len, *Odqvist, Lundblad, Andersson* i Skrädene, *Persson* i Stallerhult, *Welin, Gustafson* i Kasenberg, *Lorentzon, Rydholm, Lithander, Ry-dén* i Klosterbergane, *Sundberg, Zelahn, Kaijser, Lindmark, Nilsson* i Antnäs, *Räf, Svensson* i Kompersmåla, *Svensson* i Betingetorp, *Larsson* i Bondarve, *Henrikson, Isaksson, Zetterstrand* och *Magnus-son* i Tumhult.

§ 5.

Härpå föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts nedannämnda å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 235, angående försälj-ning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 241, med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt;

till statsutskottet propositionen, nr 239, angående beräkningen av vissa inkomster i 1917 års riksstat m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 229, med förslag till förordning angående skattefrihet för ersättning eller understöd, som av staten utgives enligt förordningen den 15 december 1914 om vad

iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 233, angående höjning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjande; och

nr 234, angående ändrade bestämmelser för lån från fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri.

Efter härfpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 236, med tillkännagivande att i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln bebådad framställning angående inredningsarbeten i det s. k. gamla kungshusets källarvåning icke komme att föreläggas riksdagen, beslöt kammaren, att innehållet i berörda skrivelse skulle meddelas statsutskottet samt skrivelsen läggas till handlingarna.

Vidare remitterades:

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 238, med förslag till förordning om spirituosaaccis m. m.; och

nr 240, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 8 och 23 §§ samt 25 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av malt-drycker m. m.; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 230, angående årligt understöd till förre korpralen A. Persson; och

nr 237, angående tillfälliga understöd åt vissa f. d. befattningshavare vid lotsverket.

§ 6.

Vidare föredrogs herr *Rydéns* i Malmö vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål angående utredning rörande omorganisation av riksdagsarbetet m. m.; och blev nämnda anhållan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till särskilda utskottet motionerna:

nr 290, av herr *Cederborg*; och

nr 291, av herr *Bogren*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 292, av herr *Andersson* i Milsmaden m. fl.;

nr 293, av herr *Welin*;
nr 294, av herr *Akerman m. fl.* och
nr 295, av herr *Johanson i Huskvarna m. fl.*

§ 8.

Statsutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 72—80 blevo ånyo bordlagda.

§ 9.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets memorial:

nr 81, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om det under riksstatens femte huvudtitel uppförda ordinarie anslaget till marinförvaltningen; och

nr 82, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 10.

Föredrogos, men blevo åter bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 22, lagutskottets utlåtanden nr 31 och 32 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

§ 11.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Hellberg* i Lycksele, nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 166, angående åtskilliga med den pågående avvittningen inom Västerbottens läns lappmark sammanhängande förhållanden;

herr *Ekman*, nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden;

herr *Lithander*, nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 228, med förslag till förordning om utvidgad rätt till ersättning i vissa fall i anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

herr *Thore*, nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 186, med förslag till lag om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m.;

herr *Bäckström m. fl.*, nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 199, angående folkskoleseminariets i Luleå utvidgning till dubbelseminarium samt inrättande av preparandkurs vid samma seminarium;

herr *Lindqvist* i Stockholm, nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden;

herr *Nilsson* i Kristianstad:

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 227, med förslag till förordning om ersättning till tobaksgrossister och hos dem anställda personer med anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 229, med förslag till förordning angående skattefrihet för ersättning eller understöd, som av staten utgives enligt förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket m. m.; samt

herr *Lübeck*, nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 209, angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.

Ifrågavarande motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 12.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från lagutskottet:

nr 97, i anledning av väckt motion angående utredning och förslag i fråga om lag rörande kontroll av handeln med metall, järnskrot m. m.; och

nr 98, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 16 oktober 1914 om förbud i vissa fall mot värnpliktiga skiljande från tjänst eller arbete; samt

från jordbruksutskottet:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhöriga jordägarandelar i gruvor;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av Hanekinds härads allmänningar Kolbyttemon, Asdymlingen och norra allmanningen;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av gällande bestämmelser rörande fonden för fiskerinäringens befrämjande;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av ett till anläggning av en statens fiskodlingsanstalt

vid Motala anvisat anslag till anläggning av en dylik anstalt vid Borenhult;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för föreståndaren för Bjurfors skogsskola G. Lundberg att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande under år 1916 av behållning å norrländska avdikningsanslaget för år 1915;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående markutbyte beträffande Kalmar regementes kasernområde;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss avgäld för utrivning av en till kronoegendomen Akerholmen i Skaraborgs län hörande kvarn;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för trädgårdsmästaren och preparatorn vid skogshögskolan K. F. Eklöf att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag ur jämtländska renbetesfjällens skogsfond till anläggning av en enskild väg inom Offerdals socken av Jämtlands län.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Osberg</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 9 maj och
<i>Kahlström</i>	» 5 » » 10 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.